

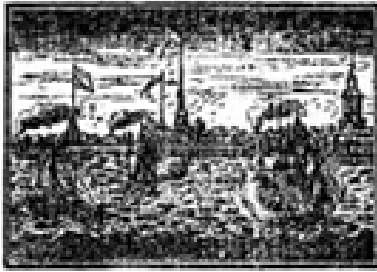

پتر کبیر
۱۶۸۲ - ۱۷۲۵

امروزه، در جهانی که عصر فناوری و اطلاعات را پشت سر می‌گذارد و هر روز رسانه‌های ارتباطی جدید، فراگیر و در عین حال پرسرعت‌تری به حوزه اجتماعی راه می‌یابند، اهمیت نقش مطبوعات و رسانه‌های جمعی بر کسی پوشیده نیست. نقش رسانه‌ها در شکل‌گیری افکار اجتماعی، افزایش آگاهی سیاسی و دانش عمومی واضح و مبرهن است. این کارکرد رسانه‌ای با فراگیرشدن اینترنت و ظهور رسانه‌های ارتباطی جدید، با وضوح به مراتب بیشتری نمایان شده است. تقریباً مهمترین اخبار و اطلاعات داخلی و خارجی در تمام حوزه‌های سیاسی و اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ورزشی و هنری در کوتاهترین زمان در اختیار تمام آحاد جامعه قرار دارد. اما این رشد و پیشرفت، در گذر زمان و طی چندین سده شکل گرفته است. بی‌شک، در این مسیر، پیدایش صنعت چاپ و به دنبال آن ظهور رسانه‌های چاپی، آغازگر تحولی عظیم بوده است؛ به مرور نیز، ظهور رادیو و سپس تلویزیون و در ادامه، اینترنت بر توسعه فضای رسانه‌ای افزوده است.

روسیه نیز از جمله کشورهایی است که صنعت چاپ با وقفه‌ای نه چندان زیاد نسبت به اروپا، وارد این کشور شد و به تدریج در مسیر تکامل قرار گرفت و گسترش یافت. دست کم بسیاری از ما در ایران، با کتاب‌های قدیمی زیادی مواجه شده‌ایم که چاپ مسکو بوده‌اند. در این میان، صنعت چاپ در روسیه همانند بسیاری از دیگر کشورها در کنار چاپ کتاب، به چاپ مطبوعات هم روی آورد.

РЕЛЯЦІЯ

О СЛУЧІВШЕІСЯ МОРСКОЙ БАТАЛІІ, МЕЖДУ РОССИЙСКОЮ АВАНГАРДІЕЮ, И ШВЕЦКОЮ ЭСКВАДРОЮ.

Имѣя въ 15 день, (то есть въ воскресенье) по полудни стала слышаться изъ малой стрѣла въ морѣ, и потомъ събрантъ видѣны репортывали Господина Адмирала, что та стрѣла была отъ крейсеровъ непріятельскихъ. и потомъ въ 14 - парусахъ швецкомъ вице адмирала Адамъ пошелъ въ море. чего для многого размышляли, для чего такая стрѣла. и хотя небыло для чего, однакожь повѣдомилъ въ престо. для чего Господинъ Адмиралъ отправилъ на море Господина Шаудбейхста (по прошенію его) къ близинѣмъ острововъ отъ непріятеля, съ трицатымъ дальною скансавіемъ. и когда повѣдомилъ Господинъ шаудбейхстъ прібылъ къ своему караулу и осматрѣлъ, что швецкомъ адмиралъ вступилъ, съ шестью карбалами линійными, и съ тремя фрегатами стоить на старонѣ мѣстѣ. а повѣдомилъ вице адмиралъ идеть на нѣдѣ ость. прикомандованъ и бомбардировка галіоты. чего для болѣе стали думать, что

مسائل اجتماعی هم انعکاس می‌یافت. مطالبی در مورد ساخت پایتخت جدید- سن پترزبورگ، ساخت دیگر شهرها و قلعه‌ها و توسعه تجارت هم مورد توجه قرار می‌گرفت. منابع، این اخبار و اطلاعات، اسناد رسمی حکومتی و مطالب شماره‌های قبلی و نسخه‌های آرشیوی وداماستی بود. برای اخبار خارجی نیز از گزارش‌های سفرای روسیه استفاده می‌شد. اخبار نظامی نیز برگرفته از گزارش‌های ژنرال‌ها و فرماندهان نظامی به پتر کبیر بود.

وداماستی- نخستین روزنامه‌ی چاپی روسی

پتر کبیر در نیمه دسامبر ۱۷۰۲ فرمانی را برای چاپ نشریه وداماستی (به معنای لیست‌ها یا فهرست‌ها) صادر کرد و نخستین شماره این نشریه به طور آزمایشی و همزمان با صدور فرمان پتر کبیر در ۱۶ (یا ۱۷) دسامبر ۱۷۰۲ منتشر شد. با این حال، این نسخه‌های آزمایشی دست‌نویس بودند.

اما، نخستین شماره‌ی چاپی این نشریه، ۱۳ ژانویه سال ۱۷۰۳ (طبق تقویم قدیم - ۲ ژانویه) منتشر شد. از این رو، این روز (۱۳ ژانویه) در تقویم روسیه به نام روز مطبوعات ثبت شده است. در ماه‌های نخست، روزنامه وداماستی به طور مرتب منتشر نمی‌شد، فونت مشخصی هم نداشت، حتی هر بار نام آن تغییر می‌کرد. این روزنامه در سال‌های نخست، با نام‌های مختلفی همچون وداماستی ماسکوسکاوا گاسودارستوا (Ведомости Московского государства) به معنای (اخبار دولت مسکو)، وداماستی ماسکوسکیه (Ведомости Московские) به معنای (اخبار مسکو)، راسپسکیه وداماستی (Российские ведомости) (اخبار روسیه) و دیگر عناوین منتشر می‌شد.

حتی در سال ۱۷۰۴ این روزنامه با عنوان وداماستی (اخباری) پیرامون امور نظامی، خاطرات و اطلاعات ارزشمند و سایر اموری که در دولت مسکوی و دیگر کشورهای اطراف روی می‌دهند. انتشار می‌یافت که در واقع، تعریف دقیقی از محتوای این روزنامه و هدف از انتشار آن بود. محتوا و مطالب وداماستی شامل امور نظامی، موضوعات مربوط به فناوری و صنعت، تولید تجهیزات نظامی و ایجاد ناوگان دریایی بود، البته، بخش عمده‌ای از مطالب روزنامه به پیروزی‌های نظامی اختصاص داشت. در کنار موضوعات نظامی در صفحات وداماستی مشکلات و

بوريس نيكولاевич يلتسين — متولد فوریه ۱۹۳۱ — درگذشت ۲۳ آوریل ۲۰۰۷ — رئیس جمهور روسیه از ۱۰ ژوئیه ۱۹۹۱ — ۳۱ دسامبر ۱۹۹۹

۱۳ ژانویه در سال ۱۹۹۳ به دستور باریس یلتسین، رئیس جمهور فدراسیون روسیه به عنوان روز مطبوعات روسیه نامگذاری شد. پیش‌تر در دوره شوروی روز ۵ می که مصادف با انتشار پراودا روزنامه اصلی شوروی است، به عنوان روز مطبوعات شوروی نامگذاری شده بود.

کاخ مسکو به چاپ می‌رسید. اما، با ارائه حروف الفبایی جدید در ۱ فوریه ۱۷۱۰، فونت روزنامه به شکل جدید که برای چاپ مناسب‌تر از حروف قبلی بود، تغییر می‌کند و با حروف مدنی (غیرکلیسایی) (гражданским шрифтом) منتشر می‌شود؛ این روند تا سال ۱۷۱۵ تکمیل شد.

حدوداً همان ایام، محل نشر روزنامه هم تغییر می‌کند. همانطور که گفته شد، ابتدا وداماستی تنها در چاپخانه کاخ مسکو چاپ می‌شد، تا اینکه از ۱۱ می ۱۷۱۱، یعنی کمی پیش از انتقال پایتخت روسیه به سن پترزبورگ در سال ۱۷۱۲، این روزنامه هم در مسکو و هم در سن پترزبورگ انتشار می‌یافت؛ از سال ۱۷۱۴ نیز صرفاً در پایتخت جدید – سن پترزبورگ – منتشر شد، در سال ۱۷۲۲ انتشار آن از پایتخت قبلی صورت گرفت و دوباره از سال ۱۷۲۳ در سن پترزبورگ چاپ و منتشر می‌شد.

پس از مرگ پتر کبیر در سال ۱۷۲۵ تغییرات ملموسی در امور پایتخت ایجاد شد که امکانات چاپ و نشر را با محدودیت‌هایی مواجه ساخت. بنابراین، از سال ۱۷۲۷ حق چاپ و انتشار وداماستی به آکادمی علوم سپرده شد و از این رو، از ۲ ژانویه ۱۷۲۸ با عنوان «سنت پترزبورگسکیه وداماستی» یا «اخبار سن پترزبورگ» منتشر شد که انتشار آن تا سال ۱۹۱۴ با همین عنوان ادامه یافت و از ۱۹۱۴ تا ۱۹۱۷ با نام «پترزبورگسکیه وداماستی» یا «اخبار پترزبورگ» منتشر شد. در دوره شوروی به جای وداماستی، چاپ روزنامه «لنینگرادسکیا پراودا» در دستور کار قرار گرفت که با فروپاشی شوروی در سال ۱۹۹۱، انتشار روزنامه مذکور قطع و «سنت پترزبورگسکیه وداماستی» مجدداً از سر گرفته شد.

وداماستی در برخی مواقع، با عناوین دیگری همچون رلیاتسیا (Реляция) نیز منتشر می‌شد. رلیاتسیا ژانر اصلی آن دوره بود که نخستین روزنامه‌نگاران در این ژانر قلم می‌زدند. این ژانر در واقع، گزارش‌هایی پیرامون وقایع و رویدادهای زمان جنگ بود. ولی معمولاً در منابع علمی روسی، چنانچه قصد پرداختن به جزئیات این روزنامه تا قبل از سال ۱۹۲۸ نباشد، به طور کلی، عنوان وداماستی به کار می‌رود. خوانندگان این روزنامه عمدتاً مقامات دولتی، نجیبزادگان و تجار بودند. البته این روزنامه بهای گزافی هم داشت. از این رو، به خصوص در سال‌های نخست انتشار آن، تنها ثروتمندان می‌توانستند این روزنامه را تهیه نمایند. با این حال، منبع اصلی تأمین مالی این روزنامه بودجه دولتی بود و کاملاً تحت نظارت دولت قرار داشت.

در سال ۱۷۰۳، ۳۹ شماره از این نشریه در ۲ تا ۷ صفحه و از ۳۰۰ تا ۱۰۰۰ تیراژ منتشر شد. یک سال پس از شروع چاپ روزنامه، تیراژ آن به چند هزار نسخه رسید. البته تیراژهای بالا به موفقیت‌های عمده‌ی روسیه در امور اقتصادی و پیروزی‌های نظامی اختصاص می‌یافت. به عنوان مثال گزارش مربوط به نبرد پولتاوا (Полтавской битве) در ۲۵۰۰ نسخه چاپ شد. در واقع، تمرکز اصلی این روزنامه در سالهای نخست، انجام وظایف تبلیغاتی پیرامون اقدام‌ها و عملکردهای دولت بود.

اولین شماره وداماستی توسط مدیر چاپخانه‌ی دربار، فنودور پالیکاروف (Федор Поликарпов) که فردی ادیب، شاعر و تحصیلکرده بود، انتشار یافت. برخی از شماره‌های این نشریه هم با مدیریت خود پتر کبیر چاپ می‌شد. وی همچنین، خود بر چاپ مطالب و ترجمه‌ها نظارت داشت.

اوایل، این روزنامه با حروف (فونت) اسلاوی کلیسایی در چاپخانه

САНКТЪПЕТЕРЗБУРХЪ.

ВЪДОМОСТИ.

Полученные Сего Іюня въ 28 день, 1711.

Изъ лагари изъ волоской земли,
изъ заднестра за мілю, 31 дня
маія.

Его Царское Величество ІЗВОЛІАЪ
сюда пріити изъ яворова 22 дня
тогожъ маія, которого дня и
королев-

Въдомости. В сего Іюня въ 28 день, 1711. Изъ лагари изъ волоской земли, изъ заднестра за мілю, 31 дня маія. Его Царское Величество ІЗВОЛІАЪ сюда пріити изъ яворова 22 дня тогожъ маія, которого дня и королев-

Въдомости. В сего Іюня въ 28 день, 1711. Изъ лагари изъ волоской земли, изъ заднестра за мілю, 31 дня маія. Его Царское Величество ІЗВОЛІАЪ сюда пріити изъ яворова 22 дня тогожъ маія, которого дня и королев-